

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Böök, Marja Leena; Terävä, Johanna

Title: "Yhteisvanhemmuus – sehän olisi aivan mahtavaa, jos se toimisi!" : eronneiden isien ja äitien puhetta yhteistyöstä ja vanhemmuudesta

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Böök, M. L., & Terävä, J. (2022). "Yhteisvanhemmuus – sehän olisi aivan mahtavaa, jos se toimisi!" : eronneiden isien ja äitien puhetta yhteistyöstä ja vanhemmuudesta. *Kasvun tuki*, 2(1), 15-23. <https://doi.org/10.61259/kt.128818>

”Yhteisvanhemmuus

– sehän olisi aivan mahtavaa, jos se toimisi!”

Eronneiden isien ja äitien puhetta yhteistyöstä ja vanhemmuudesta

- Yhteisvanhemmuudella tarkoitetaan kahden tai useamman aikuisen vastuunjakoa ja sitoutumista lapsen hoivaan ja kasvatukseen.
- Eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta on tutkittu toistaiseksi Suomessa vähän.
- Tutkimus selvitti, millaisia toimijoita ja positiota vanhemmat ottavat puhuessaan yhteisvanhemmuudesta. Yhteistä kaikille oli puhe lapsen parhaasta sekä vanhemman ja lapsen suhteen tärkeydestä.
- Yhteistyökykyisessä yhteisvanhemmuudessa korostuvat luottamus, kunnioitus ja toimiva vuorovaikutus sekä yhteinen ymmärrys lapsen edusta.
- Tutkimuksen tulokset auttavat perheammattilaisia ymmärtämään yhteisvanhemmuuden esteitä ja mahdollisuuksia sekä löytämään perheiden tarpeista lähteviä tuen muotoja.

MARJA LEENA BÖÖK

KT, dosentti,
yliopistonlehtori
Jyväskylän yliopisto,
kasvatustieteiden laitos

JOHANNA TERÄVÄ

KT, dosentti,
yliopistonlehtori
Jyväskylän yliopisto,
kasvatustieteiden laitos

Avoliitot päättyvät kaksi tai kolme kertaa useammin kuin avioliitot (Suomen virallinen tilasto [SVT], 2020).

Suurin osa vanhemmista (93 %) sopii lapsen yhteishuoltajuudesta (Suomen virallinen tilasto [SVT], 2019). Huoltajuus ei kuitenkaan eron jälkeen välttämättä paljasta lapsen varsinaisia asumisjärjestelyjä, vaan perheisiin voi kuulua enemmän lapsia kuin tilastoista käy ilmi. Perheen lapsiksi lasketaan tilastojen mukaan vain lapset, jotka asuvat samassa osoitteessa vanhemman kanssa. Jos vanhempi ja lapsi eivät asu samassa osoitteessa, lapsi ei tilastoidu kyseiseen perheeseen.

”Lapset elävät arkeaan vanhempiensa tekemien päätösten ja valintojen ehdoilla.”

Asumissopimusten mukaan 82 prosenttia lapsista elää äidin luona ja tapaa isäänsä säännöllisesti. Tällaisen asumissopimuksen lisäksi voidaan tehdä vuoroasumissopimus, jonka mukaan lapsi asuu vanhempiensa luona vuoroviikoin (Helminen & Pietiläinen, 2014).

Samalla kun avio- ja avoerot ovat lisääntyneet, ne ovat myös normalisoituneet: ero ei välttämättä näyttäydä aikuiselle niin poikkeuksellisenä tai häpeällisenä kuin vuosikymmeniä sitten. Eroamisen tapaan ja tavoitteisiin liittyy kuitenkin normatiivisia odotuksia esimerkiksi eron sovinnollisuudesta. Vanhempien yhteistyön ja kasvatusvastuun jakamisen suositellaan jatkuvan myös liiton päättymisen jälkeen (Castrén ym., 2019). Usein tästä puhutaan eron jälkeisenä yhteisvanhemmuutena. Yhteiskunnan erilaisissa eropalveluissa ehkäisevällä ja varhaisella tuella pyritään muun muassa vanhemmuuden jatkuvuuden vahvistamiseen (Autonen-Vaaraniemi, 2019; Terävä & Böök, 2019).

Vanhempien eroaminen on nykypäivänä varsin tavallista, joskin ero on perheelle aina kriisi ja muuttaa monia arjen ihmissuhteita ja käytäntöjä. Suomessa avioeroluvut ovat Euroopan mittakaavassa melko suuria: olemme kuudensia vertailtaessa 27:n maan avioerolukuja (Eurostat, 2020). Suomessa keskimäärin 13 000–14 000 paria päätyy avioeroon joka vuosi.

Vanhempien erolla – ja ennen kaikkea eron laadulla – on monenlaisia seurauksia niin lapsille, vanhemmille kuin perheen arjen sujuvuudelle (Amato, 2010). Lapset elävät arkeaan vanhempiensa tekemien päätösten ja valintojen ehdoilla. Vanhempien tapa hoitaa ero ja siihen liittyvien tunteiden säätely, eron jälkeiset asumisjärjestelyt ja vanhemmuuden jakaminen vaikuttavat olennaisesti lapsen hyvinvointiin ja perhesuhteisiin (Bergström ym., 2015; Johnsen ym., 2018; Nielsen, 2017; Sadowski & McIntosh, 2016).

Tutkimusten mukaan vanhempien ero voi heikentää lasten elämänlaatua (Sorek, 2019), mutta toisaalta vanhempien eron on todettu voivan kehittää lapsen resilienssiä, kykyä selviytyä vastoinkäymisistä (Van der Wal ym., 2019). Toisinaan ero saattaa olla myös toivottu asia ja auttaa erityisesti lapsia, joiden vanhemmilla on vakavia ristiriitoja yhteiselämässään (Anderson, 2014; Kauppinen, 2013).

”Eron jälkeiset kielteiset seuraukset näkyvät vahvemmin isien kuin äitien vanhemmuudessa.”

On selvää, että eron jälkeen vanhempien ja lasten väliset suhteet muokkautuvat ja rakentuvat uudella tavalla. Näihin suhteisiin ovat vaikuttamassa monenlaiset asiat, kuten eron jälkeiset huoltajuuspäätökset, sosioekonomiset tekijät, yhteisvanhemmuuden laatu, lasten ikä, temperamentti ja asumisjärjestelyt (kuten esimerkiksi vuoroasuminen) sekä perheen saama virallinen ja epävirallinen tuki (Bastaitis & Pasteels, 2019; Gürmen ym., 2017; Jevne & Andenaes, 2017; Nielsen, 2015).

Yhteisvanhemmuus

Puolisuus lakkaa eron jälkeen, mutta vanhemmuus jatkuu. Eron jälkeistä vanhemmuutta ja tarkemmin määriteltynä yhteisvanhemmuutta (co-parenting) on Suomessa toistaiseksi tutkittu varsin vähän. Yhteisvanhemmuudella tarkoitetaan kahden aikuisen välisiä sitoutunutta toimintaa lapsen hoivaamiseksi, kasvattamiseksi ja vastuun jakamiseksi (Hock & Moraadian, 2013). Sen ei välttämättä tarvitse olla tasavertaisesti jaettua (Feinberg, 2003), eikä se rajoitu aina ainoastaan lapsen vanhempiin. Myös muiden aikuisten, jotka jakavat vastuun lapsen kasvattamisesta, voidaan nähdä toteuttavan yhteisvanhemmuutta (Hock & Moraadian, 2013). Esimerkiksi avioerotilanteissa yhteisvanhemmuus voi ulottua myös isovanhempiin tai muihin läheisiin.

Avio- tai avoeron jälkeisellä yhteisvanhemmuudella viitataan useimmiten eronneiden vanhempien vuorovaikutukseen (ei välttämättä kasvokkaiseen), jolloin tehdään esimerkiksi päätöksiä lapsen hoidosta, tarpeista ja aktiviteeteista (Beckmeyer ym., 2014). Eron jälkeinen yhteisvanhemmuus voidaan ymmärtää tapoina, joilla vanhemmat osallistuvat lastensa elämään ja työskentelevät yhdessä vanhempina luottaen yhteisiin sopimuksiin ja yhdessä jaettuun vastuuseen lapsen hyvinvoinnista (Hock & Moraadian, 2013; Feinberg, 2003).

Parhaimmillaan yhteisvanhemmuuden on todettu olevan lapsen hyvinvointia kehystävä käytäntö, josta on hyötyä niin lapselle kuin vanhemmille itselleen (esim. Amato ym., 2011). Vanhempien välinen konfliktoitunut suhde voi sen sijaan hidastaa lapsen kehitystä, pitkitää lapsen sopeutumista vanhempien eroon ja tuottaa lapselle esimerkiksi monenlaisia emotionaalista huolta (Pires & Martins, 2021).

Grätz (2017) on tutkinut eron jälkeistä vanhemmuutta sukupuolinäkökulmasta ja kysyy, sysääkö vanhempien ero isät ja äidit erilaiseen asemaan suhteessa vanhemmuuteen sitoutumiseen? Grätzin

mukaan eron jälkeiset kielteiset seuraukset näkyvät vahvemmin isien kuin äitien vanhemmuudessa. Erityisesti perheen sosioekonominen tausta näyttää olevan yhteydessä isien sitoutumisen tasoon: heikommassa sosioekonomisessa asemassa elävässä perheessä on vaarana, että isä syrjäytyy perheen emotionaalisesta ja taloudellisesta keskiöstä (Grätz, 2017; ks. myös Kalmijn, 2015). Tämä voi näkyä erityisesti silloin, jos lapsi ei asu isänsä kanssa saman katon alla. Hjern ja kumppanit (2021) ovat havainneet tanskalaisia vanhempiensa eron kokeneita lapsia tutkiessaan, että vuoroviikoin vanhemmillaan asuvat lapset voivat paremmin kuin ne lapset, jotka asuvat pääasäntöisesti vain toisen vanhemman luona.

Aikaisemmassa erotutkimuksessa on tyypitelty yhteisvanhemmuuden muotoja tunnistaen esimerkiksi yhteistyökykyistä (co-operative co-parenting), rinnakkaista (parallel co-parenting) ja konfliktoitunutta (conflicted co-parenting) yhteisvanhemmuutta (Stokkebekk ym., 2021). Yhteistyökykyisillä ja hyviä vanhemmuustaitoja omaavilla vanhemmilla näyttää olevan vähemmän keskinäisiä ristiriitoja ja enemmän sitoutunutta yhteisvanhemmuutta edustavia ominaisuuksia, kuten ongelmanratkaisukykyä, myönteistä ajattelua sekä valmiuksia ja halua tehdä molempia kunnioittavia yhteisiä päätöksiä (Stokkebekk ym., 2021; Becher ym., 2019; Grissett, 2021).

Yhteistyökykyistä yhteisvanhemmuutta voidaan pitää eräänlaisena ideaalina, kun taas rinnakkaisvanhemmuudessa vanhemmat ottavat vastuuta ennen kaikkea omista vanhemmuuden käytännöistään ja suhteestaan lapseen ilman, että he välttämättä konsultoivat tai osallistuttavat tähän lapsen toista vanhempaa. Konfliktoituneessa yhteisvanhemmuudessa näkyy sekä vahvaa sitoutumista omaan vanhemmuuteen että voimakkaita konflikteja suhteessa toiseen vanhempaan. Myös rinnakkaisvanhemmuudessa vuorovaikutussuhde toiseen vanhempaan on usein etäinen. Rinnakkaisvanhemmuus lähtee kuitenkin ajatuksesta, että sitoudutaan ensisijaisesti lapseen, ei niinkään toiseen vanhempaan (tai yhteisvanhemmuuteen) (Amato ym., 2011; Stokkebekk ym., 2021).

”Yhteistyökykyisyyden kerrottiin lisäävän niin vanhempien omaa kuin lapsen turvallisuudentunnetta.”

Tarkastelemme tutkimuksessamme yhteisvanhemmuutta eron kokeneiden vanhempien puheessa. Lähestymistapa on konstruktionistinen: kullakin yksilöllä on oma yksilöllinen tapansa hahmottaa ja rakentaa perhe-elämää (Daly, 2003). Tuomme esille vanhempien haastatteluaineiston pohjalta sitä, millaisia toimijuuksia ja positioita vanhemmat ottavat ja tuottavat puheessaan suhteessa yhteisvanhemmuuteen ja toiseen vanhempaan.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Haastatteluaineisto

Vanhempien haastatteluaineisto (N = 32) koottiin vuosina 2016–2020 yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liitto ry:n kanssa. Tutkimukseen vapaaehtoisesti osallistuneet eron kokeneet äidit ja isät (16 äitiä ja 16 isää) tavoitettiin pääosin Ensi- ja turvakotien liiton verkoston kautta. Kaikki mukaan ilmoittautuneet olivat heterosuhteessa eläneitä/eläviä isiä ja äitejä.

Ensi- ja turvakotien liiton työntekijät toteuttivat yksilöhaastattelut tutkijoiden laatiman haastattelurungon avulla. Haastatteluteemoina olivat eroarki, yhteisvanhemmuus ja ero lapsen näkökulmasta. Valtaosa (28/32) vanhemmista oli osallistunut

Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään, jossa pyritään auttamaan vanhempia vanhemmuudessaan eron jälkeen. Tavoitteena on lapsen suhteen säilyminen kumpaankin vanhempaan ja yhteisvanhemmuuden tukeminen. Eronneet ja eropäätöksen tehneet vanhemmat pohtivat ryhmässä muun muassa vanhempien välistä yhteistyötä ja käsittelevät eroa sekä vanhemmuuden että lapsen näkökulmista (Ensi- ja turvakotien liitto).

Tutkittavat naiset olivat iältään 29–55- ja miehet 30–57-vuotiaita. Tutkittavat asuivat eri puolella Suomea ja heidän koulutustaustansa vaihtelivat keskiasteen koulutuksesta ylempään korkeakoulututkintoon. Kokopäiväisessä työssä oli 12 isää ja 15 äitiä. Kolme isää oli haastatteluhetkellä työttömänä ja kotona lapsensa/lastensa kanssa. Yksi isä ja yksi äiti kertoivat olevansa opiskelijoita. Lapsia vanhemmillä oli 1–4 ja lapset olivat iältään 4 kuukaudesta 24 vuoteen.

”Vastuunkantajat kertoivat huolehtivansa myös ex-puolison ja lapsen välisestä suhteesta.”

Jokaisella haastateltavalla oli haastatteluhetkellä ainakin yksi alle 12-vuotias lapsi. Haastatteluja tehdessä erosta oli kulunut aikaa 1–12 vuotta, keskimäärin 4 vuotta. Sillä, montako vuotta erosta on kulunut, on vaikutusta yksilön kokemukseen ja sen reflektointiin. Aineiston heterogeenisyys tässä mielessä voi olla sekä etu että haitta. Eduksi voi ajatella olevan sen, että eri vaiheissa eroprosessiaan olevat vanhemmat puhuvat hyvin monenlaisista erokokemuksista ja näin haastattelupuheesta on mahdollista löytää monia erilaisia toimijuuksia ja positioita. Rajoituksena puolestaan voidaan pitää sitä, että haastateltavien kokemukset eivät sellaisenaan ole täysin vertailtavissa keskenään.

Toisaalta suurinta osaa tutkimukseen osallistuvista vanhemmista yhdisti se, että he olivat hakeutuneet vapaaehtoisesti tässä vaiheessa eroaan eroryhmään. Näin eroon liittyvät pohdinnat lienevät olleen tavalla tai toisella ajankohtaisia juuri tässä kohtaa vanhempien elämää. Aineisto on myös valikoitunutta siinä mielessä, että eroryhmiin on mahdollisesti hakeutunut vanhempia, jotka ovat valmiita ja halukkaita reflektoimaan kokemaansa ja/tai joilla on ollut erityisiä haasteita ja konflikteja eroprosessissaan.

Valtaosalla haastateltavista oli yhteishuoltajuus (14 isää ja 14 äitiä), kahdella äidillä ja kahdella isällä yksinhuoltajuus. Suurin osa lapsista asui enimmäkseen äitinsä kanssa (21 perheessä) ja kahdessa perheessä lapset asuivat isänsä kanssa. Vuoroviikkoasuminen toteutui 9 vanhemman lapsella/ lapsilla. Kymmenen haastateltavaa kertoi asuvansa uusperheessä, joista osassa asui myös uuden puolison lapsia.

Tutkimuksen eettiset lähtökohdat on huomioitu koko tutkimusprosessin ajan aineistonkeruusta analyysiin ja raportointiin (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012). Sekä tutkimusaineistoja että tutkimuksen tuloksia on käsitelty luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Vanhemmille laadittiin tietosuojailmoitus¹ sekä tiedote, ja kaikilta tutkimukseen osallistuvilta kysyttiin kirjallinen tutkimussuostumus. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja tutkittavien oli mahdollista vetäytyä tutkimuksesta pois missä vaiheessa tahansa. Tutkimusaineistoa säilytetään yleisen tietoturva-asetuksen (GDPR) mukaisesti. Kaikki henkilötunnisteet on pseudonymisoitu aineistoa lopperoissa.

¹GDPR-tietosuoja-asetus tuli täysimääräisenä voimaan 25.5.2018, joten vuonna 2016 haastatelluille ei tuolloin laadittu tietosuojailmoitusta, vaan ainoastaan tiedote ja kirjallinen suostumus. Kaikille vuosina 2019–2020 haastatelluille laadittiin vaadittavat lomakkeet.

Analyysit

Tutkimuksellinen orientaatiomme kiinnittyi narratiivisuuteen (Riessman, 2008) ja tietokäsityksemme konstruktionismiin (Burr, 2015). Tarkastelemme näin ollen kerrontaa sosiaalisena toimintana siinä kulttuurisessa ympäristössä, jossa se tuotetaan. Analyysissä tarkastelemme sekä puheessa esiintyvää toimijuutta että puhepositioita. Hyödynnämme positiointiteoriaa, jonka mukaan yksilöt ottavat ja antavat kerronnassaan asemia (positioita) itselleen ja muille. Näin ollen puhuja perustelee, miksi toimii niin kuin toimii, tuottaen merkityksiä ja ymmärrystä omasta (ja toisen) toiminnasta (Stokkebeck ym., 2021; Harré ym., 2009; Bamberg, 1997; Bamberg & Georgakopoulou, 2008).

Puhuja usein myös perustelee toimintaansa suhteessa omiin ja kulttuurisissa vallitseviin normeihin ja moraalikäsitteisiin (esim. ”oikeaa” ja ”vääriä” tapaa toimia). Puheessa voidaan myös vaatia, oikeuttaa, velvoittaa, haastaa tai kokonaan hylätä joitakin asioita tai puheenaiheita (Harré ym., 2009). Esimerkiksi tämän haastatteluaineiston vanhemmat merkityksellistävät ja perustelevat tekemisiään ja valintojaan sekä ottavat puheessaan myös kantaa moraalikysymyksiin tuottaessaan puhetta itsestään, toisesta vanhemmasta sekä eron jälkeisestä vanhemmuudesta. Kysymmekin tässä tutkimuksessa: millaisia toimijuuksia ja puhujapositioita vanhemmat tuottavat puheessaan suhteessa yhteisvanhemmuuteen?

Poimimme haastatteluaineistosta kaikki katkelmat, joissa puhuttiin jollain tavalla omasta tai toisen vanhemman vanhemmuudesta. Näin pääsimme kiinni vanhemmuuspuheen koko kirjoon sekä yksilöllisiin eroavuuksiin ja yhtäläisyyksiin. Tämän jälkeen teimme jokaisen vanhemman puheesta asiasisällön ja juonen pohjalta tiivistelmät. Tämä auttoi paikantamaan puhujapositioita ja löytämään kunkin haastateltavan kerronnasta sen pääposition. Tällä tarkoitamme kunkin tarinalinjan hallitsevaa positioita, joka oli puheessa eniten käytössä. Tässä tulee kuitenkin huomioida, että jokaisen vanhemman kerronnasta löytyi useampia yksittäisiä positioita, joita tuotettiin lomittain ja limittäin kerronnan edetessä. Näin ollen haastattelut eivät sisältäneet puhtaasti tai yksinomaan yhdenlaisia puhujapositioita – tai edes toimijuuksia.

”Taistelijan positiossa puhuja rakentuu omien pyrkimystensä puolustajaksi ja ex-puoliso vastustajaksi.”

Hyödynsimme myös tutkijatriangulaatiota (Ravitch & Carl, 2021) analysoidessamme vanhemmuuksien toimijuuksia ja puhujapositioita. Tarkastelimme molemmat kirjoittajat ensin tahoillamme tiivistelmissä esiintyneitä positioita, minkä jälkeen keskustelimme havainnoistamme yhdessä. Nimesimme yhteisymmärryksessä niin toimijuudet kuin positiot. Tunnistimme kuusi erilaista pääpositiota (Yhteistyökumppanit, Vastuunkantajat, Taistelijat, Uhrin, Luovuttajat ja Sopeuttajat), joita tuotettiin suhteessa eron jälkeiseen omaan vanhemmuuteen ja lapsen toiseen vanhempaan. Käytämme tästä eteenpäin position tai puhujaposition käsitteitä tarkoittaen edellä mainittuja pääpositioita.

Positiointianalyysin ohella hahmotimme myös kerronnassa rakentuvia toimijuuksia, jotka toimivat yksilön identiteetin rakennuspalikoina (Bamberg, 1997; Bamberg & Georgakopoulou, 2008).

Toimijuutensa avulla yksilö asettaa tavoitteita, toimii, tekee valintoja ja antaa niille merkityksiä tietystä sosiokulttuurisista konteksteistä – tässä tutkimuksessa näitä merkityksiä antavat eronneet vanhemmat. Yksilön toimijuudella tarkoitamme tässä tietoista, toimivaa ja tuntevaa yksilöä, joka ilmaisee paikkansa niin puheessa kuin laajemmin sosiaalisessa maailmassa ja jolla on käytettävissä eri määrä valtaa ja vapautta (Giele & Elder, 1998; Gordon, 2005).

Yksilön toimijuus ei ole staattinen, vaan se voi vaihdella elämäntilanteiden mukaan ja elämänkulun eri vaiheissa (Hitlin & Elder, 2007). Yksilö voi myös asettua erilaisiin toimijuuksiin erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Hän voi esimerkiksi toimia ja puhua läheistensä kanssa toisella ja institutionaalisessa tai virallisessa kanssakäymisessä (esimerkiksi opettajan tai sosiaalityöntekijän kanssa) toisella tavalla (ks. esim. Gordon, 2005). Määrittelemme toimijuutta yksilön kertomien mahdollisuuksien ja rajojen puitteissa vahvaksi tai ohueksi sen mukaan, missä määrin yksilö kertoo kykenevänsä, osaavansa, haluavansa, täytyvänsä, voivansa ja tuntevansa (ks. esim. Mykkänen 2010; Sulkunen & Törrönen, 1997).

Liitämme tutkimustuloksiin mukaan haastateltavien suoria sitaatteja lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Aiheen sensitiivisyyden vuoksi ja tunnistettavuuden välttämiseksi käytämme tekstikatkelmissa koodia, jossa on äiti/isä ja numero (esim. Isä 3) (ks. esim. Fahie, 2014). Samoista syistä emme myöskään mainitse haastateltavien ikää tai lapsilukumäärää.

TULOKSET

Haastateluaineistosta oli tunnistettavissa kahdenlaista toimijuuden astetta ja kuusi erilaista puhujapositiota, jotka rakentuivat vanhempien kerronnassa. Vahvaa toimijuutta edustivat Yhteistyökumppanit, Vastuunkantajat ja Taistelijat, kun taas ohutta toimijuutta Uhrit, Luovuttajat ja Sopeuttajat (ks. taulukko 1).

Vahva toimijuus ilmenee puhujapositioiden varmuutta ilmaisevissa katkelmissa, kuten sanoissa osaan, kykenen, tahdon ja voin. Ohut toimijuus näkyy puolestaan positioiden epäroivissa, lupaa hakevissa tai pakkoon liittyvissä kuvauksissa, kuten ”*minun täytyy*” ja ”*en voi muuta kuin*” tai ”*en tahtois, mutta*”.

Vahvaa ja ohutta toimijuutta löytyi sekä äitien että isien puheesta, samoin Yhteistyökumppaneiden ja Sopeuttajien puhujapositioita. Kaksi pääpositiota tunnistettiin vain isien (Taistelijat ja Uhrit) ja kaksi vain äitien puheesta (Vastuunkantajat ja Luovuttajat).

Vahva toimijuus: Yhteistyökumppanit, Vastuunkantajat ja Taistelijat

Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppaneiden positioita löytyi sekä isien että äitien puheesta. Tätä positiota käytettiin, kun kuvattiin molemminpuolista avointa ja toimivaa keskusteluyhteyttä vanhempien välillä. Yhteis-

työn ei välttämättä kuvattu olevan helppoa, mutta ainakin jossain määrin vuorovaikutteista, tasaveroista ja toiseen luottavaa. Tämän position kummallakin vanhemmalla kuvattiin olevan kykyä ja mahdollisuuksia toimia lapsen edun mukaisesti. Näin ollen puhujan toimijuus oli varmuutta ja vahvuutta huokuvaa. Esimerkiksi perustellessaan lapsen parasta, Isä 1 ei arvota toista kotia tai vanhempaa toista parempana, vaan toteaa:

”Lapsilla on oikeus rauhoittua siihen kotiin, missä hän on.”

”Uhrin toimijuus näyttäytyi avuntarvitsijana: ’En oo koskaan saanut mitään tukea.’ ”

Toista vanhempaa kunnioitettiin ex-kumppanina ja lapsen toisena vanhempana, ei kilpakumppanina. Vanhempia yhdisti samankaltainen arvomaailma ja tavoite lapsen parhaasta. Myös neuvottelutaidot ja joustavuus kuvattiin yhteistyön tärkeiksi elementeiksi. Näiden ominaisuuksien kerrottiin toimivan myös arjen sujuvuuden kulmakivinä. Alla on esimerkkejä siitä, miten asioiden kuvattiin ”olevan” (*läheiset välit on... / meillä on yhteisymmärrys...*), jolloin puhe ei sisältänyt epärointiä toisen vanhemman kyvyistä – pikemminkin luottamusta ja vahvaa halua yhteisymmärrykseen lapsen asioista.

”Aika turvallista ... hyvin läheiset välit on. Soitellaan myös puolin ja toisin, aina kun lapset on toisella vanhemmista, niin soitetaan siinä viikon aikanakin lapselle ja kysellään mitä kuuluu. Se on semmonen ikään kuin rytmi löytynyt.” (Isä 1)

”Meillä on yhteisymmärrys, siitä, että meillä on yhteiset lapset, jotka me on haluttu, me hoidetaan, huolehditaan, sovitaan yhdessä ja keskustellaan yhdessä.” (Äiti 2)

Yhteistyökykyisyyden kerrottiin lisäävän niin vanhempien omaa kuin lapsen turvallisuudentunnetta. Kuten yllä olevassa sitaatissa todetaan, kumpikaan vanhemmista ei ”omi” lasta, vaan puhutaan ”meidän” lapsesta. Yhteistyökumppanuuden positiossa kummallakin vanhemmalla näytti olevan vastuu sekä lapsesta että itsestään. Vanhemman oman hyvinvoinnin kerrottiin heijastuvan sekä lapseen että toiseen vanhempaan:

”Se, että oma lepo, ruoka, harrastukset, liikunta, ravitsemukset ja näin, kun se on kunnossa molemmilla vanhemmilla, niin sit se yhteistyö sujuu paremmin ja sit sille lapsellekin voi antaa.” (Isä 3)

Yhteistyökumppanuuden positiossa korostettiin vanhempien molemminpuolista kunnioitusta, joka piti sisällään myös itsensä kunnioittamisen. Tämä näkyi Isä 4:n mukaan esimerkiksi siinä, että eron jälkeen saa elää ”*omannäköistä elämää*” ja ”*olla sellainen isä kuin tahdon*”.

Vastuunkantajat

Vastuunkantajan positioon luokiteltiin ne, jotka kertoivat olevansa päävastuullisia lapsen hyvinvoinnista ennen ja jälkeen eron. Tämä positio oli tunnistettavissa erityisesti aineiston äitien kerronnasta.

Vastuunkantajat eivät kritisoineet vastuun epätasaista jakautumista, vaan äidin (suurempi) vastuu kuvattiin ”luonnollisena” osana omaa vanhemmuutta. Toimijuus kuvastui kykenevyytenä, osaa misena ja haluna ottaa päävastuu lapsesta, minkä kerrottiin ikään kuin itsestään selvästi tuottavan läheisemmän suhteen lapseen kuin mitä isällä oli. Isän roolia tai merkitystä ei kuitenkaan ylenkatsottu. Jotkut äidit kertoivat olevansa kiitollisia siitä, että isä oli mukana lapsen elämässä. Lapsen hyvinvointivastuun lisäksi vastuunkantajat kertoivat huolehtivansa myös ex-puolison ja lapsen välisestä suhteesta. Esimerkiksi Äiti 5 toteaa iloitsevänsä siitä, että pystyy tu-

TAULUKKO 1.

Yhteisvanhemmuuden puhujapositiot ja toimijuus.

Toimijuuden aste	Puhujapositiot		
Vahva toimijuus	Yhteistyökumppanit	Vastuunkantajat	Taistelijat
Ohut toimijuus	Uhrit	Luovuttajat	Sopeuttajat

kemaan isyyttä. Näin ollen puhuja tulee myös korostaneeksi omaa kykenevyyttään vanhempana:

”Luonnollisesti enemmän vastaan siitä arjesta, oon toki aiemminki, mies teki paljon matkatöitä, että oon tottunut huolehtimaan siitä arjesta hyvin pitkälle. Koen et tietyllä tavalla on vahvempi suhde lapsiin kuin lasten isällä, niin sitten on kiva, että pystyy kannustaa sillä tavalla häntä myös tässä isänä.” (Äiti 5)

Taistelijat

Taistelijan positiossa puhuja rakentui aktiiviseksi tekijäksi ja toimijaksi, omien pyrkimystensä puolustajaksi, ja ex-puoliso vastustajaksi. Tämä kerronnallinen positio oli tyypillinen isille.

Jotkut taistelijat kuvasivat tilannettaan vahvoilla, jopa sotaisilla ilmaisuilla: *”vain kuolleen ruumiini yli”* ja *”hän leikkii sotaa”*. Tällainen kerronta luo kuvaa konfliktoituneesta tilanteesta suhteessa ex-puolisoon, josta Isä 6 toteaa esimerkiksi seuraavasti:

”Alko semmonen ilotulitus ja sota ja riitely, niin sitte oli pakko laittaa niin kun jäihin se ystävällisyysskin.”

Vanhempien kerronnassa oli myös nähtävissä vastakkainasettelu, jossa molemmat vanhemmat taistelivat oikeuksistaan huoltajina ja vanhempina. Pelinappuloiksi saattoivat joutua lapsetkin:

”Ku (ex-puolisolle) tulee paha mieli, niin se purkautuu sillä, että kiusataan lapsia tai pantataan lapsia, et ei ne pääsekään sovituille tapaamisille, tai ei vastata puhelimeen...” (Isä 6)

Aktiivinen, vahva toimijuus näyttäytyi myös siinä, että tukea ja apua konfliktitilanteisiin haettiin asiantuntijoilta:

”Joutuu sitten oikeasti asianajajien ja asiantuntijoiden kautta selittämään, että ei tää asia näin toimi, niin sitten siinä kohtaa on joskus riidellykin aika pahasti.” (Isä 7)

Ohut toimijuus: Uhrin, Luovuttajat ja Sopeutajat

Uhrin

Toinen vain isille tyypillinen positio oli uhrin asema, toimijuudeltaan ohuempi verrattuna muihin toimijuuksiin. Uhrin positioon toimijuus kerrottiin passiiviseksi: puhuja koki, että häntä vastaan ollaan ja hänelle tapahtuu asioita, joille hän ei voi mitään. Tätä voisi kuvata myös syrjityn positioiksi. Uhrin kerrontaa määrittä pääosin poisulkemisen kokemus ja ”minä vastaan muut”-asetelma, jossa isän asema kuvastui toissijaisena suhteessa äitiin. Kerrontaa värittä tunne epäoikeudenmukaisuudesta ja ääri-ilmaisut.

”Luovuttajat kertoivat tietoisesti antaneensa periksi yhteistyön suhteen, eivät kuitenkaan suhteessa lapseen.”

Uhrin toimijuus näyttäytyi avuntarvitsijana: *”En oo koskaan saanut mitään tukea.”* Isä asemoin ex-puolisonsa syylliseksi ja jopa vaaraksi lapselle, *”[ex-puoliso] tekee aivopesua lapselle”*, ja kokee tämän uhkaavan miehen omaa vanhemmuutta: *”[ex-puoliso] keksii jonkun syyn, että mä oon huono isä.”* Osa uhrinpuheesta oli moralistista, ja entistä puolisoa kuvattiin ahneeksi, *”rahaa hän vain haluaa”*, tai ilki-vallan tekijäksi, *”[ex-puoliso] terrorisoi puhelimella.”* Uhrin positiossa ex-puoliso kuvattiin vallankäyttäjänä, ja isän toimijuus näyttäytyi äidin tai viranomaisten taholta murrelta, jopa irti repäistyltä.

Uhrinpositiota vahvistivat voimakkaat tunneilmaisut, joiden näytämisen voi ajatella uhkaavan miehisten kasvojen menettämistä. Tätä Isä 8 kuvasi seuraavasti:

”Jatkuva ikävä, joka saa joka päivä itkemään. Öisin etenkin, kun ei kehtaa päivisin.”

Uhrinpositio isät kertoivat tulleen väärinymmärretyiksi, kadottaneensa oman asemansa ja vastuunsa isänä, eivätkä enää jaksaneet toivoa asioiden muuttuvan parempaan suuntaan.

Luovuttajat

Luovuttajan positiossa oli luovuttu ajatuksesta, että yhteistyö lapsen toisen vanhemman kanssa onnistuisi ihanteellisesti tai että oma suhde lapseen rakentuisi itselle toivotulla tavalla (esimerkiksi ajankäytöllisesti ja/tai emotionaalisesti). Välit entiseen kumppaniin näyttäytyivät välinpitämättöminä ja puhujan toimijuuden aste ohuena. Koska luovuttajia löytyi tässä aineistossa äitien puheesta, kerronnassa luotiin kuvaa siitä, kuinka nimenomaan äiti on pyrkinyt edistämään vanhempien keskinäistä yhteistyötä. Yhteistyön kuvattiin kuitenkin jääneen pelkäksi pyrkimykseksi toisen vanhemman haluttomuuden tai kykenemättömyyden vuoksi.

”Sopeutuja tuotti puheessaan ymmärrystä tilanteen kompleksisuudesta.”

Esimerkiksi Äiti 9 (alla) kertoi lakanneensa ”yrittämästä” taakseen oman hyvinvointinsa. Sanamuodot *”ei pystytty”*, *”en ole jaksanut”* ja *”ei kannata”* kuvastavat ohutta ja ahdasta toimijuutta suhteessa entiseen puolisoon ja yhteisvanhemmuuteen. Toimija liikkuu luovuttajan positiossa pikemminkin sivuun ja pois päin – tai pysähtyy kokonaan, kuten Äiti 9:n puheessa nousi esille:

”Se on selvää, että keskenämme me ei siihen pystytty. Mä en myöskään ole sitä siis pitkään aikaan enää jaksanut edes yrittää. Tavaltaan se semmonen emotionaalinen vaurio, joka mulle aiheutuu siitä, että mä yritän, ja se ei tuo mitään vastakaikua, niin se on sen verran suuri, että mä olen jossain vaiheessa tehnyt sen päätöksen, että mun ei oikeasti kannata. Mä vaan hajotan itseäni, kun mikään ei muutu kuitenkaan.” (Äiti 9)

Luovuttajat kertoivat tietoisesti antaneensa periksi yhteistyön suhteen, eivät kuitenkaan suhteessa lapseen. Kaikkiaan näkyvä yhteisvanhemmuudesta rakentui epärealistiseksi, toimimattomaksi ja muuttumattomaksi, ja toimijuus suhteessa ex-puolisoon näyttäytyi pois annetulta ja sellaisenaan hiljaisesti hyväksytyltä.

Sopeutajat

Sopeutajat korostivat yhteistyökumppaneiden lailla toisen vanhemman hyväksymistä ja kunnioitusta lapsen toisena vanhempana. Erona yhteistyökumppaneihin korostui kuitenkin kokemus siitä, että asioista ei ole neuvoteltu tarpeeksi tai ainakaan itseä tyydyttävällä tavalla. Näin ei myöskään olla päästy kompromissiin, vaan asia tai tilanne on jouduttu hyväksymään hieman vastentahtoisesti, joustamalla ja omia rajoja venyttämällä. Sopeutujan positiossa ei myöskään välttämättä nautita vanhempien molemminpuolista luottamusta.

Sopeutuja tuotti puheessaan ymmärrystä tilanteen kompleksisuudesta. Tässä positiossa puhuja ikään kuin tyytyi tilanteeseen eikä halua riitauttaa sitä kevyin perustein, varsinkaan jos se ei hänen mielestään vie lapsen etua eteenpäin. Haastatteluissa tuli esille, että sopeutuminen tilanteeseen ei ole vanhemmalle se kaikkein mieluisin ratkaisu, mutta ajatus lapsen parhaasta antoi perusteen esimerkiksi juhlahetkien käytännöille, joihin suostuttiin pitkin hampain:

”Lapsen takia suostuin siihen, että okei, ollaan kaikki samas paikas vielä [jouluna]. Mun jaksaminen on aika rajallista tällä hetkellä,

mutta mä yritän aina miettiä, että lapsella olisi turvallinen olo.” (Äiti 10)

Toimijuuden ohuus näkyy esimerkiksi yllä Äiti 10:n sitaatissa, jossa hän tuo esille ”suostumisensa” yhteiseen joulunviettoon. Puheessa kuvastuu omien kykyjen ja halujen venyttäminen, suostuminen sellaiseen, joka ei ole itselle mieluisin vaihtoehto. Toinen Äiti 10:n käyttämä verbi ”yritän” kuvaa niin ikään toimintakyvyn rajallisuutta, kun omat voimavarat alkavat olla lopussa. Kaikkiaan sopeutajat kuvasivat puheessaan tietoista sopeutumista niin yhteistyöhön entisen puolisonsa kanssa kuin yhteiskunnan asenteisiin ja järjestelmiin. Arkea kerrottiin myös helpottavan yhdessä tehdyt viralliset, kummankin osapuolen allekirjoittamat sopimukset lasten tapaamisista ja asumisesta. Sopeutujan positiota löytyi sekä isien että äitien kerronnasta.

POHDINTA

Tarkoituksenamme oli analysoida haastattelupuheessa rakentuneita positiota ja ymmärtää niiden kautta, millaisia toimijuuksia vanhemmat puheessaan tuottavat. Tutkimuksemme vanhempien puhujapositioissa oli kuultavissa eronjälkeisen (yhteis)vanhemmuuden moninaisia sävyjä. Yhteistyökykyistä yhteisvanhemmuutta kuvasi selkeimmin Yhteistyökumppanin positio, jossa korostui luottamus ja kunnioitus toista kohtaan sekä toimivaksi kerrottu puolisojen välinen kommunikointi sekä yhteinen ymmärrys lapsen edusta. Yhteistyökumppanille vastakkaisia, Taistelijan, Luovuttajan ja Uhrin, positiota löytyi kerronnasta, jossa vanhempien välinen suhde kuvattiin etäisenä ja konfliktoituneena. Kaikkiaan puhujapositioiden toimijuudet edustivat erilaisia valtasuhteita vahvasta, aktiivisesta ja tulevaisuuteen suuntautuvasta toimijuudesta (Yhteistyökumppanit, Vastuunkantajat ja Taistelijat) lamaantuneeseen, ohueen ja nykyhetkeen tai menneisyyteen suuntautuneeseen toimijuuteen (Sopeutajat, Luovuttajat ja Uhrin). Huolimatta puhujapositioiden toimijuusasteiden eroista jokaisen vanhemman kerronnasta oli luettavissa viittauksia lapsen parhaasta sekä vanhemman ja lapsen suhteen merkityksellisyydestä.

”Eroryhmissä voisi herätellä vanhempia oman toimijuutensa ja voimavarojensa tunnistamiseen.”

Tämän tutkimuksen ristiriitaisimmat suhteet toiseen vanhempaan näyttäytyivät Taistelijan ja Uhrin positioissa, kummankin positio asettuessa entistä puolisoa vastaan. Nämä positiot asettuvat mahdollisuuksiltaan ja rajoituksiltaan lähes vastakkaisiksi Taistelijan omatessa eniten aktiivista ja Uhrinpositio puolestaan eniten passiivista toimijuutta.

Stokkebekkin ja tutkijakollegoiden (2021) mukaan on varsin tyydyttävää, että hyvin konfliktoituneissa, jopa traumatisoiduissa eroissa toinen osapuoli kuvataan hankalaksi ja epäluotettavaksi kumppaniksi ja epäkelvoksi vanhemmaksi (Stokkebekk ym., 2021). Pitkään jatkuvat ristiriidat voivat kansainvälisten tutkimustulosten mukaan myös vahingoittaa niin lasta kuin vanhemman ja lapsen välistä suhdetta (ks. esim. Demir-Dagdas, 2021; Lange ym., 2021).

Tällaisessa tilanteessa, kun toivo eronneiden puolisojen suhteen kehittymisestä myönteisempään suuntaan heikkenee ja neuvottelurintama muuttuu sotatantereeksi, vaihtoehtona voi olla rinnakkaisvanhemmuuden toteuttaminen. Rinnakkaisvanhemmuudessa yhdydenpito lapsen toiseen vanhempaan minimoidaan ja korostetaan

vanhemman ja lapsen välisen suhteen tukemista (ks. Stokkebekk ym., 2021).

Luovuttajan ja Sopeutujan positiot pitävät sisällään passiivista, ohutta toimijuutta suhteessa yhteistyöhön entisen puolison kanssa. Näitä positiota yhdisti tyytymättömyys ja pettymys kokonaistilanteeseen ja tunne kykenemättömyydestä vaikuttaa asioihin (esimerkiksi ajankäyttöön lapsen kanssa). Vastuunkantajat puolestaan heijastelevat vahvimmin perinteistä vanhemmuusajattelua ja -ideaalia, jossa äidit asettuvat lastenhoito- ja kasvatusvastuullisiksi, ennen ja jälkeen eron. Voisi myös ajatella, että erityisesti Taistelija- ja Uhrinpositiot pyrkivät näkyvimmin rikkomaan ja haastamaan tätä asetelmaa; joko taistelemalla avoimesti sitä vastaan tai uhriutumalla sen alle.

”Jos vuorovaikutus ex-puolison kanssa on hankalaa, ei ole helppoa toimia aikuismaisesti.”

Tutkimuksen vanhemmat kertoivat myös oman hyvinvointinsa perustaksi molempia tyydyttävän ja riittävän toimivaksi koetun yhteistyön eronneiden puolisojen välillä. Tutkimusten mukaan hyvä kommunikaatio lapsen toisen vanhemman kanssa lisää luottamusta sekä vähentää vanhemman stressiä ja tunnetta, että hänet on suljettu pois lapsen elämästä (Becher ym., 2019; Bergström ym., 2019).

Jos vuorovaikutus ex-puolison kanssa on hankalaa, ei ole helppoa toimia aikuismaisesti ja harjoittaa toista kunnioittavaa yhteisvanhemmuutta (Cronin ym., 2017) sekä myönteistä vanhemmuutta, jossa lapsi saa osakseen vanhempien lämpöä ja turvallisuutta sekä kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta (Becher ym. 2019). Eron jälkeinen tilanne voi muodostua paradoksaaliseksi varsinkin silloin, kun kumpikin vanhempi uskoo toimivansa lapsen parhaaksi, mutta ristiriitainen viestintä aiheuttaa konfliktitilanteen ja positiot asettuvat vastakkaisiksi yhä uudelleen (Stokkebekk ym., 2021).

Eronneet vanhemmat voivat kokea yhtä aikaa vapautta ja ikävää eläessään arkea toisinaan lasten kanssa ja toisinaan ilman lapsia (esim. Bergström ym., 2019). Tutkimusaineistomme kerronta ja siinä rakentuvat positiot tuovat esille, kuinka osa vanhemmista on luopunut toivosta rakentaa parempaa suhdetta entiseen puolisoonsa. Suhdetta lapseen he eivät kuitenkaan ole halunneet menettää, vaikka riitaisimmissa tilanteissa lasta ei ole voitu tavata niin usein kuin vanhempi olisi toivonut. Sekä Nielsen (2017) että Stokkebekk ym. (2021) painottavat lapsen hyvinvoinnin vahvistuvan pikemminkin tukemalla lapsen ja vanhemman välistä suhdetta kuin selvittämällä vanhempien välisiä pitkään jatkuneita konflikteja. Tutkimukset osoittavatkin, että lapsen hyvinvointia tukevat lapsen ja vanhemman välinen lämmin ja turvallinen suhde sekä isän ja äidin hyvät vanhemmuustaidot (Beckmeyer, 2014).

Tutkimuksen merkitys

Tutkimus yhteisvanhemmuudesta erityisesti eron jälkeisissä tilanteissa lisää ymmärrystä yhteisvanhemmuuden merkityksestä lasten, vanhempien ja perheiden hyvinvoinnille ja tukemiselle. Tutkimuksemme tuottamaa tietoa voidaan soveltaa perheammattilaisten työkäytäntöihin ja koulutusten sisältöihin. Esimerkiksi erokoulutusten sisällöissä voisi varsinkin hyvin konfliktoituneissa eroissa tuoda esille rinnakkaisvanhemmuuden mahdollisuuden sen lisäksi, että tuetaan yhteisvanhemmuutta (Stokkebekk ym., 2021). Tällöin keskiössä on lapsen ja vanhemman keskinäinen suhde, sen ylläpitäminen ja tukeminen eikä ainoastaan vanhempien keskinäinen

suhde. Tämä tukee myös ”lapsen paras” -ajattelua, jonka nähdään olevan yksi tämän ajan vanhemmuuden eetoksista (Kitterød & Lidén, 2020; Terävä & Böök, 2019).

Erilaisten erovanhemmuuskokemusten ja -ymmärrysten tunnistaminen auttaa sekä perheammattilaisia että vanhempia havaitsemaan omia ajatusrakennelmiaan sekä tarvittaessa tukemaan ja muovaamaan uudenlaisia vanhemmuuden käytäntöjä (Braver ym., 2016). Erokriisin keskellä elävät vanhemmat voivat tarvita yhtä lailla ammattilaisten ohjaamia tukiryhmiä kuin vanhempien keskinäistä vertaistukea. Eronneille vanhemmille suunnatut tukiryhmät tuottavat parhaimmillaan toivoa tulevasta ja myönteistä suhtautumista toiseen vanhempaan sekä vahvistavat vanhemman ja lapsen henkistä sopeutumista eron jälkeiseen aikaan ja lapsen suhdetta kumpaankin vanhempaan (Cox ym., 2021).

Kuten Becher (2019) kumppaneineen toteaa, vanhempia voi tukea yhteisvanhemmuuden suuntaan tunnistamalla vanhempien vanhemmuus- ja vuorovaikutustaitoja sekä tukemalla heitä myönteiseen vanhemmuuteen ja suhteeseen toistensa kanssa. Vanhemmille suunnatuissa eroryhmissä voisikin herätellä vanhempia oman toimijuutensa ja voimavarojensa tunnistamiseen ja niiden vahvistamiseen. Ammattilaisten kyky tarkastella erilaisia vanhempien näkökulmia ja toimijuuksia eron eri vaiheissa voi auttaa entistä paremmin ymmärtämään perheiden moninaisia elämäntilanteita ja vaihtelevia yhteisvanhemmuuden käytäntöjä sekä löytämään toimivimmat keinot vastata perheiden tuen tarpeisiin.

Vaikka tässä tutkimuksessa tutkittavien joukko oli laadulliselle tutkimukselle ominaisesti pieni ja valikoitunut (Sandelowski, 1995),

tutkimuksemme valotti niin äitien kuin isien erokokemusten kirjoa yhteisvanhemmuuden näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset tarjoavat kertaluontoisen välähdyn eroryhmiin hakeutuneiden vanhempien kerronnasta suhteessa yhteisvanhemmuuteen. Rajoituksena voidaan pitää sitä, että tuloksia analysoidessamme emme erityisesti huomioineet esimerkiksi erosta kulunutta aikaa, huolta- ja asumisjärjestelyitä tai niiden heijastumista yhteisvanhemmuuden käytäntöihin ja kokemuksiin (ks. esim. Bastaits & Pasteels, 2019; Gürmen ym., 2017; Jevne & Andenaes, 2017). Emme huomioineet myöskään sitä, miten nämä rakenteelliset tekijät muokkaavat kerronnassa esitettyjä positioita tai toimijuuksia. Lisäksi tulosten esittämisen tapamme saattaa luoda varsin stabiilin kuvan vanhemman positioista, vaikka haastattelun aikana puhujan positio saattoi vaihdella käsiteltävän asiayhteyden mukaan.

Vanhemmuutta, eroprosessin ja arjen dynaamisuutta sekä positoiden ajallista vaihtuvuutta voisi pyrkiä tavoittamaan lisähaastatteluilla ja pitkittäistutkimusasetelmalla. Yhteisvanhemmuus ja tässä esillä olleet eron jälkeiset vanhemmuuspositiot vaihtelevat esimerkiksi perheen kehitysvaiheissa, sukupuolten ja sukupolvien välisissä suhteissa sekä elämäntilanteissa (Kotila & Schoppe-Sullivan, 2015), ja näin myös eroprosessin eri vaiheissa.

Parhaimmillaan toimiva yhteisvanhemmuus heijastuu myönteisesti niin lasten kuin vanhempien hyvinvointiin (Amato ym., 2011). Vanhempien äänen lisäksi olisi yhtä lailla tarpeellista saada esille myös lasten ja perheammattilaisten näkemyksiä eron jälkeisestä yhteisvanhemmuudesta sekä sen dynamiikasta ja käytännöistä. ●

AVAINSANAT:

yhteisvanhemmuus, eron jälkeinen vanhemmuus, positiointi, toimijuus

SIDONNAISUUDET:

Böök Marja Leena ja Terävä Johanna: Ei sidonnaisuuksia.

LÄHTEET:

Amato, P.R. (2010). Research on divorce: continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650–666. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x>

Amato, P.R., Kane, J. & James, S. (2011). Reconsidering the “good divorce”. *Family Relations* 60, 511–524. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00666.x>

Anderson, J. (2014). ACP position paper: The impact of family structure on the health of children: Effects of divorce. *The Linacre Quarterly* 81 (4), 378–387. <https://doi.org/10.1179/0024363914Z.00000000087>

Autonen-Vaaranemi, L. (2019). Perheammattilaisten asemoituminen vanhemmuuteen ja vanhemmuutta koskevat kehykset erotyössä. *Janus* 27 (4) 362–378. <https://doi.org/10.30668/janus.87982>

Bamberg, M. & Georgakopoulou, A. (2008). Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis”. *Text*, 28(3), 377–396. <https://doi.org/10.1515/TEXT.2008.018>

Bamberg, M. (1997). Positioning between structure and performance. *Journal of Narrative and Life History* 7(1-4), 335–342. <https://doi.org/10.1075/jnlh.7.42pos>

Bastaits, K. & Pasteels, I. (2019). Is joint physical custody in the best interests of the child? Parent-child relationships and custodial arrangements. *Journal of Social and Personal Relationships* 36 (11-12), 3752–3772. <https://doi.org/10.1177/0265407519838071>

Becher, E.H., Kim, H., Cronin, S.E., Deenanath, V., McGuire, J.K., McCann, E.M. & Powell, S. (2019). Positive parenting and parental conflict: contributions to resilient coparenting during divorce. *Family Relations* 68, 150–164. <https://doi.org/10.1111/fare.12349>

LÄHTEET:

- Beckmeyer, J.J., Coleman, M. & Ganong, L.H. (2014). Postdivorce coparenting typologies and children's adjustment. *Family Relations* 63(4), 526–527. <https://doi.org/10.1111/fare.12086>
- Bergström, M., Fransson, E., Modin, B., Berlin, M., Gustafsson, P.A. & Hjern, A. (2015). Fifty moves a year: Is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 69(8), 769–774. <http://dx.doi.org/10.1136/jech-2014-205058>
- Bergström, M., Sarkadi, A., Hjern, A. & Fransson, E. (2019). "We also communicate through a book in the diaper bag"-Separated parents' ways to coparent and promote adaptation of their 1-4 year olds in equal joint physical custody. *PLoS One*, 4(4), 1–20. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0214913>
- Braver, S.L., Sandler, I.N., Cohen Hita, L. & Wheeler, L.A. (2016). A randomized comparative effectiveness trial of two court-connected programs for high-conflict families. *Family Court Review*, 54(3), 349–363. <https://doi.org/10.1111/fcre.12225>
- Burr, V. (2015). *Social Constructionism*. Routledge.
- Castrén, A.-M., Hakovirta, M. & Kuronen, M. (2019). Ero yhteiskunnallisena kysymyksenä. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 27(4), 341–343. <https://doi.org/10.30668/janus.87969>
- Cox, R.B., Brosi, M., Spencer, T. & Masri, K. (2021). Hope, stress, and post-divorce child adjustment: development and evaluation of the coparenting for resilience program, *Journal of Divorce & Remarriage*, 62(2), 144–163. <https://doi.org/10.1080/10502556.2021.1871831>
- Cronin, S., Becher, E.H., McCann, E., McGuire, J. & Powell, S. (2017). Relational conflict and outcomes from an online divorce education program. *Evaluation and Program Planning*, 62, 49–55. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2017.02.008>
- Daly, K. (2003). Family theory versus the theories families live by. *Journal of Marriage and Family* 65(4), 771–784. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00771.x>
- Demir-Dagdas, T. (2021). Parental divorce, parent-child ties, and health: explaining longterm age differences in vulnerability. *Marriage & Family Review*, 57(1), 24–42. <https://doi.org/10.1080/01494929.2020.1754318>
- Ensi- ja turvakotien liitto. Eroauttaminen. Haettu 11.03.2022 osoitteesta <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/eroauttaminen/>
- Eurostat. (2020). EU crude divorce rate on the rise. Haettu 15.12.2021 osoitteesta <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20200710-1>
- Fahie, D. (2014). Doing sensitive research sensitively: ethical and methodological issues in researching workplace bullying. *International Journal of Qualitative Methods* 13, 19–36. <https://doi.org/10.1177/160940691401300108>
- Feinberg, M. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting: Science and Practice*, 3, 95–131. https://doi.org/10.1207/S15327922PAR0302_01
- Giele, J. & Elder, G.H. (1998). Life course research: development of a field. Teoksessa Giele J & Elder GH (toim.) *Methods of Life Course Research: Qualitative and Quantitative Approaches*, 5–27. Thousand Oaks: Sage. <https://dx.doi.org/10.4135/9781483348919>
- Gordon, T. (2005). Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa A. Meurman-Solin & I. Pyysiäinen (toim.), *Ihmistieteet tänään* (s. 114–130). Gaudeamus.
- Grissett, J. (2021). Exploration of the influence of the coparenting relationship on post-divorce fatherhood and wellbeing. Dissertation. Oklahoma State University
- Grätz, M. (2017). Does separation really lead fathers and mothers to be less involved in their children's lives? *European Sociological Review* 33(4), 551–562. <https://doi.org/10.1093/esr/jcx058>
- Gürmen, M.S., Huff, S.C., Brown, E., Orbuch, T.L. & Birditt, K.S. (2017). Divorced yet still together: ongoing personal relationship and coparenting among divorced parents. *Journal of Divorce & Remarriage*, 58 (8), 645–660. <https://doi.org/10.1080/10502556.2017.1355172>
- Harré, R., Moghaddam, F.M., Cairnie, T.P., Rothbart, D. & Sabat, S.R. (2009). Recent advances in positioning theory. *Theory & Psychology*, 19, 5–31. <https://doi.org/10.1177/0959354308101417>
- Helminen, M.-L. & Pietiläinen, M. (2014). Maahanmuutto moninaistaa lapsiperheitä. Hyvinvointikatsaus 1/2014 – Teema: Lasten ja lapsiperheiden elinolot. Tilastokeskus. Haettu 25.02.2022 osoitteesta https://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_002.html?s=0
- Hitlin, S. & Elder, G.H. (2007). Time, self and the curiously abstract concept of agency. *Sociological Theory*, 25(2), 170–191. <https://doi.org/10.1111%2Fj.1467-9558.2007.00303.x>
- Hjern, A., Urhoj, S.K., Fransson, E. & Bergström, M. (2021). Mental health in schoolchildren in joint physical custody: a longitudinal study. *Children* 8, 473. <https://doi.org/10.3390/children8060473>
- Hock, R.M. & Moraadian, J.K. (2013). Defining coparenting for social work practice: a critical interpretive synthesis. *Journal of Family Social Work* 16, 414–331. <https://doi.org/10.1080/10522158.2013.795920>
- Jevne, K.S. & Andenaes, A. (2017). Parents in high-conflict custodial cases: negotiating shared care across households. *Child and Family Social Work* 22, 296–305. <https://doi.org/10.1111/cfs.12240>
- Johnsen, I.O., Litland, A.S. & Hallström, I.K. (2018). Living in two worlds –children's experiences after their parents' divorce – a qualitative study. *Journal of Pediatric Nursing*, 43, 44–51. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2018.09.003>

LÄHTEET:

- Kalmijn, M. (2015). Father-child relations after divorce in four European countries: patterns and determinants. *Comparative Population Studies*, 40, 251–276. <https://doi.org/10.12765/CPoS-2015-10>
- Kauppinen, N. (2013). Eron jälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Turun Yliopisto. Lapsi- ja nuorisososaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus.
- Kitterød, R.H. & Lidén, H. (2020). Children in dual residence arrangements: exploring discourses of fairness and children's best interest in Norway. *Children & Society*, 1–14. <https://doi.org/10.1111/chso.12424>
- Kotila, L.E. & Schoppe-Sullivan, S.J. (2015). Integrating sociological and psychological perspectives on coparenting. *Sociology Compass*, 9(8), 731–744. <https://doi.org/10.1111/soc4.12285>
- Lange, A.M.C., Visser, M.M., Scholte, R.H.J. & Finkenauer, C. (2021). Parental conflicts and posttraumatic stress of children in high-conflict divorce families. *Journal of Child and Adolescent Trauma*. <https://doi.org/10.1007/s40653-021-00410-9>
- Mykkänen, J. (2010). Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. *Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social Research* 382. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/22712/9789513938024.pdf>
- Nielsen, L. (2015). Shared physical custody: does it benefit most children? *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers*, 28, 79–138. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/jaaml28&div=9&id=&page=>
- Nielsen, L. (2017). Re-examining the research on parental conflict, coparenting, and custody arrangements. *Psychology, Public Policy, and Law*, 23(2), 211–231. <https://doi.org/10.1037/law0000109>
- Pires, M. & Martins, M. (2021). Parenting styles, coparenting, and early child adjustment in separated families with child physical custody processes ongoing in family court. *Children* 24 8(8), 629. <https://doi.org/10.3390/children8080629>
- Ravitch, S.M. & Carl, N.M. (2021). *Qualitative Research*. 2021. SAGE: Thousand Oaks.
- Riessman, K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Thousand Oaks: SAGE.
- Sadowski, C. & McIntosh, J.E. (2016). On laughter and loss: children's views of shared time, parenting and security post-separation. *Childhood* 23 (1), 69–86. <https://doi.org/10.1177/0907568215570072>
- Sandelowski, M. (1995). Sample size in qualitative research. *Research in Nursing and Health*, 18, 179–183. <https://doi.org/10.1002/nur.4770180211>
- Sorek, Y. (2019). Children of divorce evaluate their quality of life: the moderating effect of psychological processes. *Children and Youth Services Review* 107, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2019.104533>
- Stokkebekk, J., Iversen, A., Hollekim, R. & Ness, O. (2021). “The troublesome other and I”: parallel stories of separated parents in prolonged conflicts. *Journal of Marital and Family Therapy* 47, 52–68. <https://doi.org/10.1111/jmft.12474>
- Sulkunen, P. & Törrönen, J. (1997). Arvot ja modaalisuus sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa. Teoksessa P. Sulkunen & J. Törrönen (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys* (s. 72–95). Gaudeamus.
- Suomen virallinen tilasto. (2019). Lapsen elatus ja huolto sekä isyyden selvittäminen 2019. Tilastoraportti 20/2020. Terveystieteiden tutkimuslaitos. SVT. Haettu 05.01.2022 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140117/Tr20_20.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Suomen virallinen tilasto. (2020). Siviilisäädyn muutokset. Tilastokeskus. SVT. Haettu 18.10.2021 osoitteesta <http://www.stat.fi/til/ssaaty/index.html>
- Terävä, J. & Böök, M. L. (2019). Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen: mitä, miksi ja miten? Teoksessa P. Hietanen, V. Keinonen & M. Kettunen (toim.), *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja* (s. 11–19). Ensi- ja turvakotien liitto. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja, 4. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/yhteistyovanhemmuus._yhteistyovanhe
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Haettu 15.02.2021 osoitteesta <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>
- Van der Wal, R.C., Finkenauer, C. & Visser, M.M. (2019). Reconciling mixed findings on children's adjustment following high-conflict divorce. *Journal of Child and Family Studies*, 28, 468–478. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1277-z>